

KAM KRÁČÍŠ, ČESKO

ČESKÁ EKONOMIKA ANI ŠKOLSTVÍ NEJSOU PŘIPRAVENY NA BUDOUCNOST

V ČEM ČESKO ZAOSTÁVÁ A V ČEM JE PREMIANTEM

Podle statistik Česko brzdí například nedostatečně rozvinutá infrastruktura nebo malá schopnost rozvíjet lidské zdroje. Z pohledu ratingových agentur má ale z postkomunistických zemí nejuspěšnější ekonomiku.

ŽEBŘÍČEK KONKURENCESCHOPNOSTI ZA ROK 2019

Vydalo Světové ekonomické fórum (bodové ohodnocení – maximum 100 bodů)

1.	Singapur	84,8
2.	USA	83,7
3.	Hongkong	83,1
4.	Nizozemsko	82,4
5.	Švýcarsko	82,3
6.	Japonsko	82,3
7.	Německo	81,8
8.	Švédsko	81,2
9.	Velká Británie	81,2
10.	Dánsko	81,2
32.	Česko	70,9
37.	Polsko	68,9
42.	Slovensko	66,8
47.	Maďarsko	65,1

Zdroj: World Economic Forum, European Innovation Scoreboard 2019

Kde Česko zaostává

pořadí ze 141 hodnocených zemí

zdanění práce	135.
snadnost nalezení kvalifikovaných zaměstnanců	134.
možnost a ochota stěhovat se za prací	133.
zátěž vládní regulace	121.
obtížnost při najímání zahraniční pracovní síly	116.
dlouhodobá vize vlády	111.
čas potřebný k založení byznysu	111.
vláda zajišťující stabilitu politiky	95.
kritické myšlení ve vzdělávání	79.
kvalita silniční infrastruktury	78.
adaptabilita právního rámce na digitální obchodní modely	72.

INDEX ROZVOJE LIDSKÝCH ZDROJŮ

Schopnost jednotlivých ekonomik maximalizovat rozvoj lidských zdrojů

Dánsko	220,58	Litva	115,62
Švédsko	213,88	Německo	108,49
Finsko	191,96	Řecko	95,61
Velká Británie	180,79	Česko	91,69
Nizozemsko	173,69	Slovensko	86,1
Francie	156,04	Lotyšsko	77,08
Rakousko	142,62	Polsko	70,37
Španělsko	141,66	Itálie	64,11
Estonsko	134,18	Chorvatsko	60,97
Belgie	129,72	Maďarsko	53,66
Slovinsko	125,99	Rumunsko	16,73

Pozn.: Index rozvoje lidských zdrojů bere v potaz počet nových absolventů postgraduálního studia, podíl vysokoškoláků v populaci a míru celoživotního vzdělávání

NEJUŠPĚŠNĚJŠÍ EKONOMIKY BÝVALÉHO VÝCHODNÍHO BLOKU

Podle ratingových agentur

Česko	9	Lotyšsko	18
Estonsko	10	Bulharsko	25
Slovensko	13	Maďarsko	25
Slovinsko	15	Rusko	26
Litva	17	Rumunsko	27
Polsko	17	Chorvatsko	29

Pozn.: Graf vychází z hodnocení tří celosvětově nejdůležitějších ratingových agentur (Moody's, Standard & Poor's a Fitch) a zachycuje, o kolik hodnotících stupňů v souhrnu každá ze zemí zaostává za hodnocením Německa, jehož dluhopisy jsou globálním etalonem bezpečnosti a spolehlivosti. Čím nižší číslo, tím tedy lepší výsledek. Údaje zachycují stav k 8. říjnu 2019.

Petr Kain
petr.kain@economia.cz

Domácí ekonomika roste solidním tempem již šestým rokem a nezaměstnanost je na nejnižší úrovni za poslední dvě dekády. Ovšem podle studie Aspen Institutu, který pravidelně analyzuje klíčové oblasti fungování českého státu, kalí obrázek stavu českého hospodářství – na první pohled pozitivní – hned několik skutečností. Jednak se zemi navzdory až překotnému tempu růstu stále příliš nedaří dohánět vyspělejší sousedy. A pak – zásadní proměna světové ekonomiky, související především s automatizací a robotizací, může konkurenceschopnost Česka v budoucnosti oslabit.

To vše umocňuje fakt, že se po letech zotavování české i světové ekonomiky letos objevují náznaky zpomalení. Pro Česko by měl být znepokojující především pokles produkce automobilového průmyslu v Německu, jež je jeho největším ekonomickým partnerem. Podle Aspen Institutu lze očekávat, že podobným vývojem projdou v brzké době i další odvětví.

„V české ekonomice a české společnosti to bude mít dopad jak na zaměstnanost, tak na výši platů, ale například i na potenciál firem investovat do dalšího rozvoje,“ stojí ve studii.

Text dále konstatuje, že česká ekonomika za stávající situace není schopna na krizovou situaci s takovými rysy dostatečně reagovat. Alespoň ne z krátkodobého hlediska. Příčinou je, že Česko je pořád spíše pověstnou montovnou produkující v první řadě subdodávky, místo aby nabízelo hotové výrobky a služby s přidanou hodnotou. „Jinými slovy, pokud globální řetězce, na nichž je exportně závislá, nebudou posílat své objednávky, nemá česká ekonomika mnoho co nabídnout,“ zní závěr.

Ani dlouhodobý výhled není z hlediska konkurenceschopnosti příznivý. Každoroční analýzy Employment Outlook, jež vytváří OECD, upozorňují na fakt, že relativně vysoce průmyslové země, jako jsou právě Česko, Slovensko nebo Slovinsko, budou výrazně zasaženy postupující automatizací.

V klíčových odvětvích české ekonomiky, především v průmyslu a stavebnictví, už nebude zapotřebí tolik

lidské práce. Jedna z hlavních konkurenčních výhod, tedy relativně levná pracovní síla, v následujících letech nemusí hrát tak důležitou roli a může se naopak stát brzdou.

Příklad hledě v Nizozemsku

Česko se bude potýkat i s řadou dalších výzev. Některé z nich shrnula ratingová agentura Moody's letos v říjnu, když vylepšila český rating ze známky „A1“ na „Aa3“. Podle Moody's bude muset Česko kvůli stárnutí populace nutně provést penzijní reformu a také reformu systému veřejné zdravotní péče. Pokud by tuto oblast zanedbalo a reformy neudělalo, hrozí podle agentury vážné zhoršení veřejných financí. Dojít by k tomu mohlo zhruba v polovině třicátých let.

Jsou tu ale i akutní problémy, například špatná dostupnost bydlení. „Tento problém je opět záležitostí politiků. Ti mohou legislativním usnadněním procesu výstavby nových bytů nemovitostnímu trhu poskytnout vzpruhu a současně vytvořit tlak na pokles cen nemovitostí,“ rozvíjí zpráva Aspen Institutu tuto oblast.

Jestliže se Česko nechce stát obětí postupující automatizace a robotizace

Pokud globální řetězce, na nichž je exportně závislá, nebudou posílat své objednávky, nemá česká ekonomika mnoho co nabídnout.

a naopak chce dosáhnout dlouhodobě udržitelného ekonomického růstu, musí se soustředit na technologické inovace a růst produktivity. Výrobu s vyšší přidanou hodnotou ostatně podpořil letos v létě i stát novelou zákona o investičních pobídkách. Posledních dvacet let byl systém nastaven tak, aby podporoval vznik nových pracovních míst. V době rekordně nízké nezaměstnanosti se ale cíl mění. Firmy by měly být více motivovány k investicím do výzkumu a vývoje či ke spolupráci s univerzitami.

Pokud se ale Česko chce skutečně dostat mezi vysoce rozvinuté ekonomiky, mělo by se podle hlavního ekonoma Czech Fund Lukáše Kovandy, který se na studii Aspen Institutu podílel, inspirovat jinde a převzít odtud fungující prvky. „Například Nizozemsko je z hlediska investorů lákavým místem pro umístění sídla především díky stabilnímu a velice funkčnímu právnímu prostředí. Kdo se rozhodne sídlit právě v Nizozemsku, může se spolehnout třeba na to, že jeho investice bude v případě sporu velmi dobře ochráněna,“ říká Kovanda. Jak dodává, není náhodou, že právě tam, podobně jako do Německa a Lucem-

burska, z Česka odtéká největší objem dividend.

Infrastruktura, vzdělání

Česko ambicí by tak mělo být zajistit stabilní a mezinárodně vysoce uznávané právní prostředí, aby ho vyhledávaly zahraniční firmy. Klíčové zároveň bude vytvořit vhodné podmínky pro růst kapitálově silných českých firem, které budou následně expandovat do zahraničí a přivážet odtamtud dividendy. To se nepodaří bez vylepšení infrastruktury, tedy zahuštění dálniční sítě nebo vybudování tras vysokorychlostní železnice.

Tady ale Česko opět zaostává. V loňském roce se podařilo dokončit jen čtyři kilometry dálnic, letos by to podle Ředitelství silnic a dálnic ČR mělo být 34 kilometrů. Jednodušší a časově kratší dojíždění by přitom podle Kovandy mělo i další pozitivní efekt. „České pohraničí by se přiblížilo k městům jako Praha či Brno a tím by se zmírnila tenze mezi pohraničními oblastmi a centrem, což by ve výsledku například tlumilo politickou polarizaci,“ domnívá se.

Dokončení na následující straně

Obrana

INVESTICE DO VOJENSKÉHO VÝZKUMU A VÝVOJE POSÍLÍ CELÝ PRŮMYSL

Benedikt Lederer
benedikt.lederer@economia.cz

Dlouhodobě od českých politiků zaznívá, že by stát měl dávat mnohem více peněz na obranu a splnit co nejdříve závazek vůči Severoatlantické alianci. Ten je jasný: na obranu mají vlády členských zemí vyčlenit dvě procenta hrubého domácího produktu. Česko nyní do obrany dává lehce přes jedno procento HDP a na dvě by se mělo podle odhadů ministerstva obrany dostat v roce 2024. Bezpečnostní analytik a prorektor vysoké školy CEVRO Tomáš Pojar ve studii pro výroční konferenci Aspen Institutu uvádí, že mezi společnostmi i politiky je hojně rozšířeno přesvědčení o penězích do obrany jako o výdajích bez vlivu na ekonomiku.

„Příklady ze světa však ukazují, že skutečnost může být i zcela opačná. Státy, které sofistikovaně investují do vlastní obrany a zároveň systematicky podporují obranný výzkum, mají pak nejen rozvinutý inovativní obranný průmysl, ale i konkurenceschopnější průmysl jako takový,“ stojí ve studii.

Toho jsou si vědomy Rusko a Čína. Obě země v posledních letech zvýšily investice do vojenského výzkumu a vývoje. Naopak evropské státy je snižovaly. „Obecně však platilo, že obranný výzkum obvykle po-

stihly škrty dříve a hlouběji než jiné části obranných rozpočtů,“ doplňuje Pojar.

Česko v tomto ohledu patří mezi aliančními státy k průměru. V roce 2018 ministerstvo obrany ve svém rozpočtu na vědu a výzkum vyčlenilo 436 milionů korun, což odpovídá asi 0,7 procenta z celkových výdajů resortu, byť doporučená jsou dvě procenta. Oproti roku 2017 šlo do této oblasti loni o 21,5 milionu víc. „Máme více než některé země na západ od nás, třeba Belgie,“ uznává Dušan Švarc, poradce prezidenta Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu ČR. Jenže to podle něj nestačí. „Jsme exportně orientovaná země, proto by u nás měla být ta dynamika vyšší.“

Ministerstvo obrany sdělilo HN, že částky na obranný výzkum a vývoj hodlav v následujících letech zvednout. A to minimálně v řádech desítek milionů korun podle toho, kolik peněz budou vyžadovat konkrétní projekty.

Více rozjet výzkum a vývoj tímto směrem plánuje i Evropská unie. Z části peněz, které jí posílají členské státy, vznikne evropský obranný fond, v němž má být nastrádáno přes 330 miliard korun. Čerpat z něj dotace na vývoj vojenských technologií z něj bude možné od roku 2021 do roku 2027.

Vedle podpory obranného průmyslu by novinka měla přimět členské státy k vzájemné spolupráci a kooperaci. Dosud totiž jednotlivě vydaly stovky milionů

Když se zapojíte do miliardových zakázek, dostanete se i při servisu k technologiím, které v Česku třeba nejsou.

Dušan Švarc

poradce prezidenta Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu ČR

eur na vývoj stejných vojenských technologií, místo aby se dohodly na společném postupu. Proto je pro čerpání evropských dotací podmínkou, aby na jednom projektu pracovaly tři společnosti, každá z jiného státu.

Než se nový fond s miliardami eur připraví a za dva roky otevře, spustila Evropská komise dotační program na letošní a příští rok. V něm je vyčleněno 500 milionů eur, tedy přes 12 miliard korun. Už v létě proto začaly české společnosti hledat možné vhodné partnery k založení společných podniků. „Máme informace o tom, že se připravují konsorcia se zapojením států Visegrádské čtyřky a Rakouska,“ říká mluvčí ministerstva obrany Jiří Caletka.

Další schůzka zástupců firem z Česka, Slovenska, Polska, Maďarska a Rakouska by se měla uskutečnit podle informací HN v tomto týdnu. Jedná se vytvoření konsorcií ke čtyřem projektům. „Jedním z nich je obrana proti dronům s názvem Eshield,“ konkretizuje Caletka, ačkoli jeho ministerstvo se jednání neúčastní. Zcela mimo však není. Úřad Lubomíra Metnara (za ANO) s podniky příslušné kroky konzultuje a dává jim informace o tom, zda jsou jejich plány v souladu s tím, o jaké technologii bude mít v budoucnu zájem česká armáda.

Vedle toho se podle Švarce z asociace zbrojařů chystá i mezinárodní spolupráce v oblasti defektologie, tedy zkoumání vad materiálu, projektování a výstavby kritické infrastruktury a detekce chemických a radiačních látek. V této oblasti patří čeští vojáci dlouhodobě ke světové špičce. Uvnitř Visegrádské skupiny se experti ještě budou snažit přijít na další možné způsoby spolupráce. V jiných případech by se české podniky mohly dohodnout se zástupci zemí mimo V4. „Zatím se vše připravuje a není jisté, jestli nakonec na tyto projekty dostaneme peníze,“ upozorňuje Švarc.

Uspěť se žádostí o unijní dotace bude pro Česko podle odborníků klíčové. „Bez podpory evropských fondů bude v mnoha oblastech konkurenceschopnost českých subjektů upadat a může dojít až k jejich zániku,“ rozkládá Pojar ve své studii. Přesto podle něj i Švarce existuje ještě jedna cesta – účast českých zbrojních podniků na připravovaných obřích armádních zakázkách ministerstva obrany.

„Mělo by to obří dopad na průmysl. Když se zapojíte do těchto miliardových zakázek, dostanete se i při servisu k technologiím, které v Česku třeba nejsou,“ popisuje Švarc. Na to, aby domácí průmysl na tyto chystané akce nezapomněl, apelovali v minulém týdnu prezident republiky Miloš Zeman i premiér Andrej Babiš (ANO) při shromáždění armádních velitelů.

V letošním roce chce ministerstvo obrany podepsat smlouvu na pořízení 12 vrtulníků za 17,6 miliardy korun a osmi izraelských radarů za 3,5 miliardy korun. V obou zakázkách je výrobce žádán, aby alespoň z 30 procent zapojil tuzemské firmy. Podobnou podmínku bude muset splnit ten, kdo dostane i největší zakázku v historii armády. Jde o pořízení 210 bojových vozidel pěchoty za více než 50 miliard korun. Vítěze tendru plánuje ministerstvo obrany určit v první polovině příštího roku.

CHEMICI JSOU ŠPIČKA

Příslušníci 31. pluku radiální, chemické a biologické ochrany z Liberce se osvědčili i na mezinárodních misích. Tato oblast by měla být jednou z těch, které chce armáda rozvíjet i s pomocí evropských dotací.

FOTO: ČTK

Dokončení z předchozí strany

Jak studie Aspen Institutu zdůrazňuje, je naprosto zásadní pro konkurenceschopnost Česka je nutnost zlepšit vzdělávací systém. Přetrvává v něm řada zásadních problémů, ať už to je kvalita učitelů i samotné výuky či zastaralost vyučované látky.

Jak tvrdí garant studie Bohumil Kartous ze vzdělávací společnosti EDUin, jedním z neuhů českého školství je například fakt, že zhruba 70 procent absolventů základních škol je při přechodu na střední školu nuceno k brzké specializaci. Podle Kartouse je na rozhodování o vlastní budoucnosti v patnácti letech příliš brzy. Může se dokonce stát, že vzhledem k překotnému vývoji světa se mladý člověk bude do hloubky věnovat oboru, který za pár let nemusí existovat. „Tito mladí lidé z odborných středních škol navíc přicházejí na vysokou školu často nepřipraveni, protože jim chybí všeobecné vzdělání,“ uvádí Kartous jeden z významných důvodů, proč tolik studentů vysokou školu nedokončí.

Česko je v tomto ohledu výjimečné; bakalářské studium tady v posledních letech nedokončila více než třetina vysokoškoláků. V zahraničí je to zhruba pětkrát méně.

Jak Kartous rovněž upozorňuje, česká praxe je v zásadním rozporu s tím, co ve své analýze doporučuje Harry A. Patrinos ze Světové banky. Totiž že je třeba zabránit brzké specializaci při vzdělávání dětí.

Důsledky nahodilosti

Jedním z dalších problémů českého školství je nahodilost vzdělávací politiky. Zavadějí se novinky a zásadní změny, aniž by tomu předcházely výzkum hodnotící možné dopady. Podle spoluautora studie, výkonného ředitele institutu IDEA Daniela Münicha, je typickým příkladem inkluzní vyhláška narychlo připravená v roce 2015. Školy v jejím důsledku jednak zaplavila rozsáhlá administrativa, jednak podle něj začaly směřovat nemalé sumy peněz do míst, kde jich nebylo tolik zapotřebí.

„Dalším příkladem budiž debata o státních maturitách nebo vypjaté debaty o cut-off skóre v přijímacích zkouškách na střední školy (spor o zavedení minimální bodové hranice v testech – pozn. red.). Věřohodné evidence v těch debatách byl zoufalý nedostatek,“ říká Münich.

Obecně podle něj platí, že o skutečném stavu českého školství vlastně víme velmi málo, protože nemáme k dispozici potřebná data. Česko na-

Pro odborníky ze zahraničí Česká republika v současné době není dostatečně atraktivním místem pro práci.

příklad doposud stále statisticky nesleduje, jaký obor lidé vystudovali. „O platové výnosnosti jednotlivých vzdělanostních oborů tak stále skoro nic nevíme. Podobně se Česko dlouhodobě neúčastní mezinárodního šetření žáků 8. tříd v matematické a přírodovědné gramotnosti TIMMS. Přitom je známým faktem, že největší problémy má české školství právě na druhém stupni základních škol. Kvůli této absenci o podstatě problému skoro nic nevíme a nevíme ani to, jestli se věci mění k lepšímu,“ stěžuje si Münich.

České školství se podle něj rovněž potýká s výraznými rozdíly v úrovni vzdělávání v jednotlivých regionech. Ať už jde o výsledky současných žáků či o rozvrstvení obyvatel regionů podle dosaženého vzdělání. Ve všech rozhodujících případech se ukazuje, že nejpostiženějšími kraji jsou Ústecký a Karlovarský. V obou nepřesahuje podíl vysokoškoláků 13 procent obyvatel, zatímco v Praze vysokoškolským diplomem disponuje více než 38 procent lidí. Jde o dlouhodobě neřešený stav, u něhož se podle autorů studie navíc nedá čekat brzká změna k lepšímu.

Jak říká Münich, jedním z důvodů markantních rozdílů mezi kraji jsou rozdíly v sociálně-ekonomickém záze-

mí rodičů. „Určitě se na věci podepisuje i skutečnost, že výrazný vliv na fungování a financování základních škol mají obce a na střední školy kraje jako jejich zřizovatelé. Je přirozené, že pro ekonomicky a sociálně slabší obce a kraje nebudou místní školy takovou rozpočtovou prioritou,“ dodává. Naznačují to i statistiky, podle nichž je v sociálně-ekonomicky slabších krajích výraznější nedostatek aprobovaných učitelů.

Bolestí českého vzdělávacího systému je i obrovský vliv rodinného zázemí na dosažené vzdělání. Jak upozorňuje OECD, zhruba pouhá čtyři procenta dětí, jejichž rodiče dosáhli jen základního či učňovského vzdělání, získají vysokoškolský titul. To je několikanásobně méně než v jiných srovnávaných zemích.

Změny jsou možné

Nejjednodušším a relativně nejrychlejším způsobem, jak vylepšit české školství, by podle expertů byla změna zásadních zkoušek, tedy maturity a přijímacích na střední školy. „Jak český jazyk, tak matematika jsou zkoušeny nevhodným způsobem. Děti jsou nuceny pamatovat si odborné termíny, místo aby se učily jazyk i matematiku užívat v situacích, které je v životě čekají,“ říká například

ekonom Filip Pertold z institutu CER-GE EI a think-tanku Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA).

Podle Kartouse by pomohlo, kdyby se na základních školách zavedl systém takzvaných portfolií. „Zjednodušeně řečeno jde o souhrn toho, co dané dítě za devět let základní školní docházky vyprodukovalo. A nejen ve škole. Zahrne se tam například i to, když sportuje nebo má třeba výtvarné nadání. Vytváří se tak velmi konkrétní obraz mladého člověka, který předkládá při přijímacím řízení na střední školu,“ vysvětluje expert z EDUin.

Vytvoření a otestování nových zkoušek podle něj sice zabere několik let, ale výsledky se pak dostaví okamžitě. „Zatímco když se snažíte změnit způsob vzdělávání nebo třeba výběru učitelů, výsledky se projeví s daleko větším časovým odstupem, třeba až za čtvrt století,“ říká Kartous.

Konečně pak v českém vzdělávacím systému stále chybí efektivní nástroj, který by umožňoval ředitelům škol diverzifikovat odměňování učitelů podle jejich kvality. Kariérní řád, jehož návrh připravila předchozí vláda, byl následně odmítnut v legislativním procesu a současná vláda jeho revizi a případné zavedení ve svém programu nemá.